

بسم الله الرحمن الرحيم

بررسی آثار تغییر جنسیت در زندگی فردی - اجتماعی از منظر اسلام

معصومه قاسمی برزیده^۱

چکیده

امروزه در عصری زندگی میکنیم که شاهد مسائل جدید و نو ظهور میباشیم. یکی از این پدیده های تازه، بیماری روانی ترنس سکشوال است. تنها درمان پذیرفته شده برای ترنسها در ایران و جهان، عمل جراحی تغییر جنسیت است، اما متأسفانه این درمان اثری بر عکس دارد و شواهد و آمارها نشان میدهد که اکثر ترنسها بعد از عمل جراحی تغییر جنسیت به خودکشی روی میآورند و زندگی معمولی نخواهند داشت. امام خمینی (ره) اولین مرجعی بودند که عمل جراحی تغییر جنسیت را جایز دانستند اما با استناد به قرآن و روایات و توسل به درس خارج مراجع و توجه به علوم پزشکی در میابیم که عمل تغییر جنسیت امکانپذیر نمی باشد و ترنسها را به نابودی می کشاند، چرا که در جنس خود دستکاری می کنند و تغییر جنس به طور کامل صورت نمی گیرد.

کلید واژه: تغییر جنسیت، ترنس سکشوال، هویت جنسی، نقد اصولی فتوا .

۱. سطح دو، حوزه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها) کرج، استان البرز؛ ۰۹۳۳۳۱۹۶۶۱۴ .

مقدمه

ترنسها با اختلال روانی مواجه هستند که جنس خود را قبول ندارند یا به نوعی خواهان تبدیل شدن به جنس مخالف خود هستند. پیشرفت علوم و فنون را نمی توان نادیده گرفت و این عصر توسعه‌ی فناوری و علم موجب شده تا پزشکان اندکی، بیمار ترنس را به جنس مدنظر خود شبیه سازد اما نه به طور کامل؛ چرا که پزشکان در سرتاسر جهان فقط قادر هستند آلت‌های تناسلی زن و مرد را تغییر دهند و در ظاهر آنها اعم از موی صورت و یا صدای آنها تغییر ایجاد کند یا به نوعی میتوان گفت اندکی دستکاری در جنس بیماران می کنند، اما این به معنای تغییر جنس نیست. به دلیل اینکه زمانی میتوان گفت مردی تبدیل به زن شده که درون بدن او تخمدان و رحم موجود شود، دارای عادت ماهیانه شود و توانایی بارداری پیدا کند و بالعکس. در صورتیکه هیچ یک از بیماران ترنس پس از عمل جراحی تغییر جنسیت توانایی بچه دار شدن ندارند و این مسئله روی آینده و ازدواج آنها تاثیر زیادی خواهد داشت.

متأسفانه با نظر به فتوای جواز عمل تغییر جنسیت امام خمینی (ره)، این مسئله به راحتی نادیده گرفته شده و قضیه ای پذیرفته شده در جامعه تلقی شده است لذا تمام مقالاتی که مشاهده شده در زمینه ی حالات ترنسها قبل و بعد از عمل جراحی، پژوهشی میدانی برروری چند تن از این بزرگواران و یا مشکلات و علل گرایش به خودکشی در ترنسها میباشد. بقیه ی مقالات نیز با عنوان بررسی فقهی و حقوقی آنان پس از جراحی است. یعنی در واقع همه به نوعی عمل جراحی تغییر جنسیت را برای ترنسها می پذیرند که شاهد این نوع مقالات از جانب آنها هستیم. در صورتی که با اندکی جست و جو در فضای مجازی و تماشا کردن انواع مستندها و کلیپها متوجه خواهیم شد که این افراد (ترنسها) بعد از عمل جراحی تغییر جنسیت پشیمان شده و یا به خودکشی روی آوردند و یا احساس خودکشی به آنها دست میدهد. که این نارضایتی علل و عوامل متعددی میتواند داشته باشد. اما موضوع این مقاله نیست و علت اصلی عدم رضایت آنها همین تغییر جنس ناقص است که هنوز علم به این پیشرفت نرسیده است که بخواهد مردی را به طور کامل از درون به زن و زنی را به مرد تبدیل کند.

امید است پس از این مقاله شاهد مقالاتی با مضمون ارائه راه حل برای جلوگیری از عمل و ایجاد تشکیلاتی مجرب و متخصص برای این موضوع باشیم. همچنین افراد کارشناس تجدید نظری کنند و از طریق رسانه یا هر بلندگوی دیگری به گوش افرادی که دارای این معضل هستند برسانند که عمل جراحی راه حل اشتباهی است و هنوز پزشکان قادر به انجام این عمل نیستند.

به دلیل اینکه افراد متخصص شاید به طور ریشه ای و جدی به مسئله نپرداخته اند، افرادی غیر متخصص، صرف اینکه تربیون (تلوزیون و فضاهای مجازی) به دست دارند و مشهورند و به نوعی مطرح هستند به غلط از این افراد حمایت اشتباه می کنند و آنان را سوق میدهند به سمت عمل جراحی تغییر جنسیت.

بالا بودن برد تبلیغات این اشخاص اعم از بازیگران، موجب تاثیرگذاری گزاف بر مردم آگاه و ناآگاه شده و خواهد شد.

هدف از این مقاله پرداختن به حرام بودن عمل جراحی تغییر جنسیت برای ترنسهاست. موضوعی که تاکنون به آن توجهی نداشته و نپرداخته است. بررسی اینکه این عمل هم به لحاظ پزشکی مقدور نیست و هم به لحاظ شرعی بالاستناد به آیه ۹۱۱ سوره نساء، کاری بس اشتباه و حرام است.

۰۱ مفهوم شناسی

۱۰۱ معنای لغوی ترنس سکشوال (تغییر جنسیت)

واژه ترنس سکشوال به واژههای فارسی دگرجنس خواه، تراجنسیتی، دگرگونه خواهی جنسی، درگر جنس جو و ... برگردانده شده است که همگی بیانگر نارضایتی شخص از جنس خود میباشد.

جنس یک مفهوم زیست شناختی است و به ویژگیهای فیزیولوژیکی و ظاهری اشاره می کند که باعث بروز تفاوتهای قابل رویت بین دو جنس زن و مرد میشود. مفهوم "جنس" با واژه "جنسیت" تفاوتی اساسی دارد.

جنسیت به تمایزات روان شناختی، فرهنگی و اجتماعی میان دو جنس زن و مرد مربوط است.

به این معنا که از زنان رفتاری زنانه و از مردان رفتاری مردانه انتظار می‌رود. در بیشتر انسانها دو مفهوم جنس و جنسیت با یکدیگر متناسب است. یک شخص ترنس به شخصی گفته می‌شود که جنس و جنسیت او باهم در تضاد و تقابل است. کسی که با اندام ظاهری مردانه، رفتارهای زنانه دارد که به این دسته از مردان به اختصار MtF^1 گفته می‌شود و یا با اندام ظاهری زنانه، رفتارهای مردانه دارند که به این دسته از زنان به اختصار FtM^2 گفته می‌شود.

زمانیکه یک فرد نشانه های جنسیتی خود را با جنس دیگر مطابق ببیند، تلاش می کند تا پوشش، آرایش و به طور کلی رفتارهای جنس مقابل را داشته باشد. این رفتارها که خارج از درک و فهم جامعه است موجب بروز برخوردهایی از قبیل اعمالی مانند تمسخر، خشونت، آزار و طردشدگی به چنین اشخاصی (T.S) می‌شود؛ و در نتیجه باعث اضطراب و افسردگی و گوشه گیری اجتماعی یک ترنس می‌شود. پژوهشهای انجام شده پیرامون ترنسها نشان می‌دهد، رفتارهای ناهنجار اجتماعی از جمله فرار، روابط نامشروع جنسی، همجنسگرایی، اختلالهای مرتبط با مصرف مواد و به دنبال آن گرایش و اقدام جدی به خودکشی در این افراد با فراوانی سطح بالایی وجود دارد. در مورد علت بروز دگرجنس خواهی هنوز چیزی مشخص نشده است و تاکنون پدیده به صورت امری پیچیده باقی مانده است.^۳

۲. تغییر جنسیت از دیدگاه اسلام

۱ . male to famel

۲ . Famel to Male

۳ . آقابخشی، صدیقی، غفاری، برزگر، بررسی علل و عوامل گرایش به خودکشی در دگرجنس خواهان، ص ۱۹.

از مسائلی که امروزه و الان در جهان مطرح است، مسئله تبدیل جنس است که گاه و بیگاه در ایران انجام میدهند، البته این مسئله در همه جهان مطرح است و اختصاص به ایران ندارد. فلذا ما باید صور مسئله را یکی پس از دیگری بررسی کنیم. هم از نظر موضوع، هم از نظر حکم.

مراد ما از این موضوع این است که تغییر تا چه حدی ممکن میباشد، به این میگویند بحث در موضوع. بحث در حکم این است، همان مقداری که انجام میگیرد و ممکن است، آیا شرعا جایز است یا جایز نیست؟ بنابراین هم باید موضوع را بیان کنیم و هم حکمش را روشن بنماییم. اقسام مسئله از نظر موضوع، آن مقداری که من تفحص کردم و باهل فن نیز مذاکره نمودهام، مسئله چهار قسم و صورت دارد:

(۱) صورت و قسم اول این است تغییر جنس به تمام معنی باشد به گونهای که پسر تبدیل به دختر، و دختر هم تبدیل به پسر شود، یعنی مرد بشود زن و زن نیز بشود مرد، مثلا اگر مرد خواهد زن بشود، حتما باید تخمدان و رحم پیدا کند، تمام چیزهایی که در زن وجود دارد، باید در این عملیات انجام بگیرد، هکذا عکسش.

بنابراین؛ باید تغییر جنس را در چهار مرحله بررسی کرد، مرحله اول تغییر جنس به تمام معنی، تبدیل الذکر بالانثی و تبدیل الانثی بالذکر به تمام معنی. البته این نوع تغییر جنسیت ابداء ممکن نیست. هرکاری بکند امکان پذیر نیست. حتی اگر دستگاه تناسلی مرد از بین ببرند و به جای آن دستگاه تناسلی زن را پیوند بزنند این سبب نمی شود که درون مرد عوض بشود، یعنی رحم و تخمدان پیدا کند و حیض ببیند. پس باید این مسئله را از گوش خود بیرون کنیم که تغییر جنس به تمام معنی امکان پذیر نیست. پزشکانی که مشغول این کار هستند، کار خدایی انجام بدهند، این امکانپذیر نیست. حتی متخصصین این فن اعتراف دارند که این مسئله امکانپذیر نیست.

یعنی نه تنها علم این را ثابت نکرده، بلکه حتی از نظر علمی محال است. خلاصه، چگونه میشود مردی که تخمدان و رحم ندارد، آن آثاری که در مرد است و در زن نیست، تکوینا ایجاد کنند. چنین چیزی ممکن نیست.

با توجه به اینکه تجربه "دیگربودگی جنسی و مسئله" دوگانگی هویت "در تبدیل خواهان در دوران مدرسه شکل می گیرد، ضروری است بدنه ی اجرای وزرات آموزش و پرورش نسبت به وجود این پدیده و نیز عوارض آن بیش از پیش توجیه شده و اطلاع کسب نماید. برای این منظور پیشنهاد می شود همایشهایی با موضوع دگرباشان جنسیتی (ترنس سکشوال) در سطح آموزش و پرورش هر استان برگزار گردد و بولتنهای آموزشی برای معلمان و کادر مدیریتی مدارس تهیه گردد. هدف این همایشها می بایست معطوف به ایجاد ارتباط میان نهادهای ذی ربط تبدیل خواهی جنسی با آموزش و پرورش باشد. به گونه ای که با مشاهده علائم مشهود در میان دانش آموزان، این اشخاصاز دوره کودکی جهت دریافت خدمات مشاوره و اقدامات تشخیصی به مراکز مربوطه ارجاع داده شود.

این اتفاقی است که در صورت عملی شدن می تواند پیش از تعمیق علائم و ایجاد خلل در روند یک زندگی عادی، تاثیرگذار باشد.

در این زمینه اقدامات شایان توجهی از سوی رسانه های داخلی صورت نگرفته و حتی نمایش فیلمهای مستند در شبکه های فارسی زبان خارجی نیز در بهبود شرایط کنونی و جایگاه این گروه اجتماعی تاثیر قابل توجهی نداشته است.

در این راستا می بایست مواجهه هی رسانه های ارتباط جمعی از قبیل سینما، تلویزیون و شبکه های ماهوارهای با پدیده تبدیل خواهی جنسی، از سطح "پدیده ای که وجود دارد" به مواجهه های مبتنی بر رفع مشکلات اجتماعی آنان تغییر کند.

ارتقاء آگاهیهای عمومی، شناخت دقیق و علمی پدیده تغییر جنسیت جوی و اطلاع رسانی صحیح و کافی به جامعه، خانواده ها، افراد و سازمانهای ذی ربط که به نوعی با این افراد در ارتباط هستند از طریق برگزاری نشستها و گردهمایی علمی و کارگاههای آموزشی.

۱ . امیرحسینی، تنگهای تغییر جنسی: بر ساخت هویت جنس هویت جنس سوم، و رای امکانهای پیش روی تبدیل ، ص ۲۴.

آموزش تخصصی مربیان و معلمان در مهدکودکها و مدارس در شناسایی به موقع و زود هنگام کودکان با این نوع اختلال و ارجاع آنان به مراجع ذی ربط برای دریافت خدمات تخصصی مورد نیاز. پیش بینی و تامین بودجه، امکانات، مهارتها و آموزش نیروهای مورد نیاز برای ارائه خدمات پیشگیری و تشخیص به موقع. ایجاد سیستمهای حمایتی و شبکه های کمک رسانی، توسعه خدمات مشاورهای و کمک به تشکیل گروههای خودیار^۱.

۱. قرائت، و محمدی، رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و سلامت روان افراد جویای تغییر جنسیت، ص ۳۴.

نتیجه گیری

آخرین گزینه پیش روی ترنس سکشوالها برای درمان، عمل جراحی تغییر جنسیت است. یکی از مسائل مهم در تغییر جنسیت آنها، مسئله جواز یا حرمت تغییر جنسیت است. به طوری که تمام فقها و حقوقدانان اهل سنت و تعداد کمی از فقهای شیعه، تغییر جنسیت را به دلیل تغییر در خلق الله حرام و از مصادیق کارهای شیطانی میدانند و عمده دلیل مخالفان در مخالفت با تغییر جنسیت نیز همین تغییر در خلق الله است.

هرگاه پزشکان قادر به تغییر کامل جنس شدند آنگاه جنس جدید به وجود آمده (زن یا مرد) موظف است از لحاظ شرعی به وظایف خود عمل کند که در آنصورت نیز باید دید افراد احساس رضایت و آرامش پس از عمل دارند یا نه؟ و میتوانند به طور معمول به زندگی خود ادامه دهند؟ در آن شرایط باید فقها و پزشکان تصمیمات جدید بگیرند اما در شرایط کنونی جامعه که از لحاظ پزشکی چنین چیزی امکانپذیر نیست، عمل جراحی تغییر جنسیت حرام میباشد.

درضمن قرآن برای تمام زمانهاست، و فرقی ندارد براینکه امکانات و پیشرفتهای جدیدی در زمینه تغییر جنسیت به وجود آمده باشد یا نه. در هر صورت خداوند عالم انسانی را با جنسیتی که خود میداند، خلق می کند، پس حرمت عمل جراحی، برای همه زمانهاست.

از سویی تغییر جنسیت آثار نامطلوب بسیاری دارد از جمله رواج فحشا و فساد، پشیمانی و افسردگی یا خودکشی بعد از عمل، ایجاد مشکلات فردی و خانوادگی، ابزار و بازیچه دست دیگران شدن، رواج همجنس بازی، لعن الهی و دوری از بهشت که همه اینها دلایل روشنی بر غلط بودن تغییر جنسیت است.

نکته آخر اینکه، ترنس سکشوال یک اختلال روانی است و مشکلات روانی را از طریق روان درمانی می کند نه جسم.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- آقابخشی، حبیب؛ صدیقی، بهرنگ؛ غفاری برزگر، مریم، بررسی علل و عوامل گرایش به خودکشی در دگرجنس خواهان، شماره ۵، زمستان ۱۳۸۸.
- ۲- اسدی، ابوالقاسم؛ عباسزاده، رقیه؛ گنجی، محمدحسین، آثار تغییر جنسیت در جرایم و مجازات‌ها، شماره ۲، پاییز ۱۳۹۲.
- ۳- اصغرنژاد، فرید، علی اصغر و دیگران، تحلیل کیفی پدیدار شناختی ابعاد زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی دگرجنسیت خواهی، بیتا.
- ۴- امیرحسینی، پریرسا، تنگ‌های تغییر جنسیت: بر ساخت هویت جنس سوم، ورای امکان‌های پیشروی تبدیل خواهان، شماره ۸۲، پاییز ۱۳۹۴.
- ۵- باریکلو، علیرضا، وضعیت تغییر جنسیت، شماره ۵، زمستان ۱۳۸۲.
- ۶- بهروان، حسین؛ و دیگری، عوامل اجتماعی موثر بر شدت اختلال هویت جنسی. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. سال هشتم، شماره یک، ۱۳۹۰.
- ۷- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، قم: جاویدان، ۱۳۸۳.
- ۸- جواهری، فرید؛ و دیگری، اختلال هویت جنسی و ابعاد اجتماعی آن، (بررسی پدیده نارضایتی جنسی در ایران). فصلنامه رفاه اجتماعی. سال پنجم، شماره بیست و یک، ۱۳۸۵.
- ۹- حجازی، آریا و دیگران، بررسی میزان تطابق نقش و هویت جنسی ۱۲ بیمار ترنس سکشوال با جنسیت جدیدشان پس از عمل جراحی تغییر جنسیت، شماره ۳۱، زمستان ۱۳۸۷.
- ۱۰- خمینی، روح‌الله، تحریرالوسیله، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ ۴، ۱۳۹۲.

- ۱۱- رحمتی، محمد، بررسی فقهی حقوقی تاثیر تغییر جنسیت زوجین در عقد نکاح، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۹۰
- ۱۲- رخشان، سعید؛ مرتضوی لنگرودی، محمد، تغییر جنسیت از منظر فقه، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۹۳
- ۱۳- سیدمحمدی، یاسر، روان-شناسی ناپهنجاری، آسیب-شناسی روانی، تهران: نشر ساوالان، ۱۳۷۹.
- ۱۴- قرائت، مرضیه؛ محمدی، عباس، رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و سلامت روان افراد جویای تغییر جنسیت، ۳۹۳۱
- ۱۵- کلانتری، کیومرث؛ ابراهیمی، نصیبه، تغییر جنسیت و بررسی فقهی آن، شماره ۲۴، تابستان ۱۳۹۰
- ۱۶- مصطفوی، سعیده سادات، هنگامه های قبل و بعد از تغییر جنسیت نظامنامه اخلاقی، شماره ۴۹ و ۵۰، زمستان ۱۳۸۷
- ۱۷- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، تهران، کتابفروشی اسلامیه، ۱۳۷۵.
- ۱۸- متقی هندی، علی بن حسام، کنز العمال، بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۴
- ۱۹- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحديث، ۱۳۷۷ش.
- ۲۰- نیلیپور، مهدی، بهشت اخلاق، اصفهان، مرغ سلیمان، چاپ ۹، ۱۳۹۳
- ۲۱- همت افزا، پروین؛ سپهریان، فیروزه؛ سلیمانی، اسماعیل، اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد در سازگاری اجتماعی، روان آشفتگی و خودگسستگی مبتلایان و اختلال ترنس سکشوال، شماره ۳۳، پاییز ۱۳۹۷
- ۲۲- <http://taghrir.ismc.ir>، سبجانی تبریزی، جعفر